

Orgoványi István: Hová jutottunk? 2006-2016

Az előadás a Bács-Kiskun '56/60 című konferencián hangzott el, 2016. október 13-án, Kecskeméten a Városháza dísztermében. A programot az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatta.

A második világháború utáni Magyarország sorsára döntő befolyást gyakorolt az a tény, hogy az ország a szovjet érdekszféra részévé vált. A szovjet katonai megszállás, a jóvátételi terhek, a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet dominanciája és a szovjet állambiztonsági szervek jelenléte olyan tényezők voltak, amelyek hosszú évtizedekre meghatározták a magyar társadalom fejlődését. A szovjet vezetés a befolyását biztosító intézmények révén teljes áttekintéssel rendelkezett a magyar politikai, gazdasági és kulturális élet egészéről, és a rendelkezésére álló eszközökkel saját érdekei szerint befolyásolta és alakította a magyar belpolitika eseményeit.¹

1944. november elején a Vörös Hadsereg oltalmában Magyarországra érkeztek azok a kommunista vezetők, akik a következő tizenkét évben meghatározó szerepet vittek a magyar belpolitikában. Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Nagy Imre, Révai József, Vas Zoltán, vagyis a moszkovita pártvezetők hatalmi törekvéseit támogatta a Vörös Hadsereg, amely hódítóként viselkedett az által megszállt területeken, az általa elkövetett rémtettek és visszaélések rettegésben tartották az egypártrendszer, a kommunista uralom és a bolsevik típusú diktatúra kiépítése során számtalan sérelmet elszenvedő magyar társadalmat. A magyar hagyományoktól idegen sztálinista rendszer egyik lényegi eleme a társadalom minden rétegére kiterjedő terror volt. A kommunista párt a hatalom megszerzése és megtartása érdekében felhasználta a fegyveres testületeket, elsősorban az Államvédelmi Hatóságot, de a bíróságokat és az államigazgatási szerveket is.

1948 és 1955 között országosan több ezer főt ítélték el, és több száz főt végeztek ki politikai bűncselekmény vádjával Magyarországon a nagy koncepciós pereken kívül. 1948 és 1953 között 400 000 ezer parasztembert ítélték el közellátási büntett címén, és 1951 és 1953 között 850 000 esetben szabott ki büntetést a kihágási bíróság jogkörével felruházott rendőrség. 1950 tavasza és 1953 májusa között több mint egymillió büntetőeljárást kezdeményeztek a hatóságok az ügyészségeknél, és ezek közül 650 000 jutott el a vádemelésig, a bíróságok pedig 390 000 esetben hoztak marasztaló ítéletet.²

Az ÁVH 1951 eleje és 1953 júliusa között 7200 személyt vett őrizetbe politikai bűncselekmény gyanújával, és közülük 2166 főt gyanúsítottak államellenes szervezkedés, kémkedés, szabotázs, terror, diverzió vagy összeszküvés cselekményével. Az ötvenes évek derekán 1,2 millió emberről vezetett nyilvántartási kartont az ÁVH, és átlagosan 35 000 besúgó segítette a korabeli társadalom megfigyelését. 1953-ban 83 000 személy volt az országos kuláklistán, és további 95 000 főt minősítettek osztályidegennek a

¹ Baráth Magdolna: A Kreml árnyékában. Tanulmányok Magyarország és a Szovjetunió kapcsolatainak történetéhez, 1944-1990. Gondolat Kiadó, Budapest, 2014. 10-11.

² Gyarmati György, 2011. 268. o.

Belügyminisztérium adatai alapján, amihez még hozzá kell adni a fővárosban további 72 000 főnyi nyilvántartott osztályidegent.³

Az internálótáborok száma 1953-ra elérte a százat is, és ezekben körülbelül 44 ezer ember végzett kényszermunkát. 1951. május-júliusban körülbelül 14-15 ezer embert telepítettek ki a fővárosból és a nagyobb vidéki városokból a Hortobágyra, és végeztettek velük mezőgazdasági kényszermunkát.⁴

Egy 1953. április 22-én keletkezett kimutatás szerint Bács-Kiskun megyében 11 223 fő volt az osztályidegen személyek száma.⁵

Kecskemét	2 865
Kiskunfélegyháza	1 321
Kiskunhalas	1 627
Kiskőrös	1 575
Kalocsa	1 012
Kunszentmiklós	590
Baja	1 050
Bácsalmás	639
Dunavecse	544
Összesen:	11 223 fő

Politikai okokból 1953-ban összesen 109 fő állt rendőrhatalósági felügyelet alatt Bács-Kiskun megyében. Volt olyan személy köztük, aki már 1945 óta volt kénytelen elviselni ezt a büntetést.⁶

A bíróságok által elítéltek száma Bács-Kiskun megyében

Lakatos Imrének, a megyei bíróság elnökének a megyei pártvezetők számára készített kimutatása szerint 1951. május 1-je és 1953. június 1-je között Bács-Kiskun megyében 30 721 főt állítottak bíróság elé, és közülük 20 668 személy ellen hoztak jogerős marasztaló ítéletet, és ehhez jött még további 300-400 nem jogerős ítélet, amelyet a jelentés készítését megelőzően hoztak. Összesen tehát körülbelül 27 000 főt ítélték el valamilyen okból a fenti bő két év alatt.⁷

1950-ben és 1951. április végéig még nem készítettek statisztikát a fenti rendszer szerint, ezért erre az időszakra csak bizonytalan számítások álltak rendelkezésre. 1950-ben a megyei bírósághoz 24 700 bűnügy érkezett, ebből 6 932 ügyben hoztak ítéletet, de ebben a számban a felmentő ítéletek is benne voltak. A megye járásbíróságain további 5 788 személyt ítélték el, így 1950-ben 12 720 ítélet született. A számokat összesítve kiderül, hogy 1950 és 1953 közepe között Bács-Kiskun megyében bíróság elé állítottak 55 421 főt, és közülük elítéltek 39 720 főt. Az ítéletek közül természetesen nem mindegyiket hozták politikai bűncselekmény miatt, azonban szinte minden eljárásban szerepet játszott valamilyen ideológiai vagy politikai szempont. Ha más nem, akkor a vádlott osztályszármazása volt ilyen tényező, egy

³ Gyarmati György, 2011. 273-274. o.

⁴ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 343. o.

⁵ MNLOL-XIX-B-1-j-00299/1953. (42.d.) Kimutatás az osztályidegen elemekről. 1953. április 22.

⁶ MNLOL-XIX-B-1-j-140. sorszám-0309/1953. (42.d.) A rendőrhatalósági felügyelet alatt álló személyekről adatgyűjtés.

⁷ 36. f. 2. cs. 202. ö.e. A megyei bíróság elnökének havi jelentései a bíróságok tevékenységéről, 1951-1956.

osztályidegen ugyanis sokkal súlyosabb büntetésre számíthatott, mint egy munkás- vagy szegényparaszti származású vádlott.⁸

„A szocialista törvényesség döntő eleme az ítélkezés osztályharcossága.”⁹ – szövege a korabeli megfogalmazás.

Jól mutatja ezt, hogy 1953. július és augusztus hónapban az amnesztia végrehajtása során nagyszámú büntetőügyben alkalmazták a bíróságok a közkegyelmi rendelkezéseket. Csak ebben a két hónapban 1 569 fő részesült a bíróság előtt teljes, 28 fő pedig részleges kegyelemben. A bíróság elé állított vádlottak közül ugyanis 996 személy esetében a ítélethozatal előtt megszüntették az eljárást, további 573 fő esetében pedig ugyan marasztaló ítéletet hoztak a bíróságok, de rögtön mentesítették is az elítélteket a büntetés következményei alól. További 28 olyan ítélet volt, ahol a kiszabott büntetés a kegyelem folytán egyharmaddal csökkent. A korábban jogerősen elítéltek nagy száma szabadult a börtönökből, vagy ha még nem kezdte meg a büntetését, akkor nem kellett bevonulnia. A megyei ügyészség további mintegy 1 000 ügyben nem is emelt vádat, mert ezek az ügyek régi, jelentéktelen ügyek voltak: „olyan ügyek, amelyek a dolgozók alaptalan vagy nagyrészt alaptalan zaklatását jelentették.”¹⁰ Az amnesztia-rendelet végrehajtása megszüntette a bíróságok túlzott leterheltségét, míg ugyanis a megyei bíróságon 1953. július 1-jén 632 ügy volt folyamatban, szeptember 1-jére mindössze 135 maradt. A kilenc járási bíróság pedig 2 251 eljárást folytatott július 1-jén, és ebből szeptember 1-jére csak 443 ügy maradt. „Az ügyek csökkenése folytán a bíróságok minden egyes ügyet alapos, jó felkészüléssel tárgyalhatnak, a tömegmunka nagy hibalehetősége nem áll fenn.”¹¹

Kihágási ügyek

A Bács-Kiskun Megyei Rendőrkapitányság is készített egy kimutatást a kihágási büntetőbírói jogkörben kiszabott büntetésekről. 1951. január 1-je és 1953. május 1-je között 32 021 főre szabott ki valamilyen szabálysértés miatt büntetést a rendőrség, közülük 20 558 fő dolgozott a mezőgazdaságban.

Kimutatás az 1951. január 1-től 1953. május 1-ig megbüntetett személyekről szociális megoszlás szerint:

Ipari munkás	1 813 fő
Mezőgazdasági munkás	1 835
Szegényparaszt	3 359
Középparaszt	4 094
Kulák	11 270
Értelmiségi	535
Alkalmazott	4 509
Kereskedő vagy vendéglős	386
Volt horthysta tisztviselő, katonatiszt	165
Egyéb osztályidegen elem	983
Iparos	1 184

⁸ 36. f. 2. cs. 202. ö.e. A megyei bíróság elnökének havi jelentései a bíróságok tevékenységéről, 1951-1956. 16-11-146/1953. A Kecskeméti Megyei Bíróság elnökének jelentése a BKM Pártbizottság adminisztratív osztályának. Kecskemét, 1953. június 29.

⁹ 36. f. 2. cs. 202. ö.e. 16-11-102/1953. Tájékoztató a bíróságok munkájáról. Kecskemét, 1953. szeptember 14.

¹⁰ 36. f. 2. cs. 202. ö.e. 16-11-102/1953. Tájékoztató a bíróságok munkájáról. Kecskemét, 1953. szeptember 14.

¹¹ 36. f. 2. cs. 202. ö.e. 16-11-102/1953. Tájékoztató a bíróságok munkájáról. Kecskemét, 1953. szeptember 14.

Pap	38
Egyéb	1 841
Összesen	32 012

Az ÁVH létszáma

1953. augusztusában a Belügyminisztérium Bács-Kiskun Megyei Főosztályának a létszáma 159 fő volt, amit 128 főre kívántak csökkenteni. Ezen belül viszont az államvédelmi szervek létszámát 54-ről 87 főre akarták növelni. Az új létszámtervezet szerint csak a Baranya, a Borsod, a Csongrád, a Győr-Sopron és a Vas megyei államvédelmi szervek létszáma volt nagyobb. Bács-Kiskun megye kilenc járásából ötben volt korábban államvédelmi kirendeltség, a tervezet szerint most mindegyik kapott egy-egy járási osztályt, a létszámuk viszont 25-ről 24 főre csökkent. Az ország területén ekkor 140 járás volt, korábban 83-ban volt valamilyen államvédelmi egység, az új tervezet 129 járásban és városban szándékozott kirendeltséget létesíteni. A megyeszékhelyhez tartozó járásokba viszont nem terveztek külön járási osztályt, mert ezt a feladatot továbbra is a megyei főosztály látta el.¹²

1951-ben 34 526 fő, 1952-ben 40 842 fő, 1953-ban pedig 45 521 fő volt az ügynökség létszáma országosan.

Példák a parasztság elleni jogtalanságokra

Kuláknak tekintették azt, akinek a tulajdonában, bérletében, haszonbérletében lévő földterület nagysága meghaladta a 25 katasztrális holdat, vagy a földjének kataszteri tiszta jövedelme elérte a 350 aranykorona tiszta kataszteri jövedelmet. A gyümölcsöst négyszeres, a szőlőt ötszörös szorzóval kellett számításba venni. Kuláknak tekintették továbbá azt is, akinek a birtokában cséplőgép, gépi erővel hajtott munkagéppel ellátott ipari üzem, malom van vagy volt, aki kereskedést vagy vendéglátó-ipari tevékenységet folytatott, és a gazdasághoz tartozó mezőgazdasági művelési terület kataszteri tiszta jövedelme elérte a 100 aranykoronát. Kuláknak tekintették azt is, aki az 1949. évben mezőgazdasági fejlesztési járulék fizetésére volt kötelezve.

1948-ban 6 944 kulák gazdaságot tartottak nyilván a megye területén 346 896 katasztrális holddal.

A Központi Statisztikai Hivatal Bács-Kiskun Megyei kirendeltsége által 1952. augusztus 28-án összeállított kimutatás szerint már 7 420 fő volt a megyei kuláklistán, de ekkor már csak 169 914 katasztrális hold földtulajdonnal.¹³

A rendőrségi eljárások száma is jelentős mértékben megnőtt, 1949-ben 2 110 kulák ellen indítottak kihágási vagy büntetőügyet a megyében, és 518 főt büntettek meg, addig 1950 első három hónapjában pedig 680 kulákot büntettek meg. A büntetések összege 500 és 5000 Ft között mozgott, de időnként előfordult, hogy 20-24 000 Ft-os büntetést is kiszabtak. A büntetések olyan irreálisan magasak voltak, hogy természetesen lehetetlen volt behajtani azokat.

¹² A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956. I. kötet. A BM Kollégiumának 1953. augusztus 25-i ülése. Összeállította, a jegyzeteket készítette és a bevezető tanulmányt írta Kajári Erzsébet. Szerk.: Gyarmati György és S. Varga Katalin. Történeti Hivatal. Budapest, 2001. 85-146. o. Javaslat a BM megyei szerveinek felépítésére, állománytervére és központi irányítására.

¹³ 36. f. 2. cs. 167. ö. e. KSH BKM Kirendeltsége. Kecskemét, 1952. augusztus 28.

Kunbaracson Karai Magda pártaktivista az alábbiak szerint akart eljárni az egyik hátralékos gazdával szemben: „Itt lelátogattuk a helyi tanács által kijelölt adóhátralékos kulákokat, és felszólítottuk őket tartozásuk rendezésére. Munkánk igen gyengén ment, ekkor határoztam el, hogy eseményt csináljak, és a tanács egyik tagjával elkészítettem a táblát, amelyet augusztus 17-én, vasárnap délelőtt a templomból kijövő egyik kulák nyakába akartam akasztani. Utána őt a falun rendőrrel végigkísértetni.”¹⁴

Ifj. Pék János 13 holddal rendelkező sükösi dolgozó paraszt azért került fel a kuláklistára, mert az FKgP községi vezetője volt korábban: „a sükösi elvtársak politikai képzetlensége miatt vették fel a kuláklistára” – állt az egyik jelentésben. „Sükösdön élesen szembenállt a kommunista párttal, ezért az elvtársak haragudtak rá.”¹⁵

1952. augusztus 17-én jogtalan transzferálást hajtottak végre Németh Lajos dunavecsei lakosnál, mert a Dunavecsei Járási Tanács VB titkára, aki hamarosan a megyei pártbizottságra került, propaganda célból egy kirakatot akart berendeztetni egy árurejtegető kulák által felhalmozott árucikkekből. A Dunavecsei Községi Tanács VB begyűjtési csoportvezetője kiszámíttatta egyik beosztottjával Németh Lajos helyi gazda hátralékát, és a számítás eredményeként 752 195 Ft jött ki, ami természetesen teljesen irreális volt, néhány nap múlva a javított számítás alapján 10 345 Ft-ot róttak ki, ami a korszakban még mindig hatalmas összegnek számított. A valóságban egyáltalán nem volt adóhátraléka Németh Lajosnak, a begyűjtés során pedig minden gabonáját beadta, így a foglalás törvénytelennek számított, amit a tanácsi- és a pártvezetők nagyon is jól tudtak. A beadott gabona mennyisége nem fedezte a rá kirótt beadási kötelezettséget, de erről nem tehetett Németh Lajos, egyszerűen nem termelt annyi gabonája, amennyit be kellett volna adnia. Ennek ellenére megtartották a rekvirálást, amelynek során használati tárgyakat, élelmiszereket és ruházati cikkeket foglaltak le Németh Lajostól és családjától. A lefoglalt értéktárgyakat beszállították a községi tanácsra, majd a Dunavecsei Népbolt kirakatában kiállították azokat. A házkutatás alkalmával 550 Ft-ot is lefoglaltak, ebből fizették ki a napszámosokat és a kocsist, a maradékot pedig befizették Németh Lajos adószámlájára, bár hátraléka nem volt. A lefoglalt pénzről és értékekről nem adtak átvételi elismervényt Németh Lajosnak. Néhány hét múlva egyébként elvették Németh Lajos bútorait is, majd a lakásából is kitették, és kiutalták azt a Dunavecsei Cipész Ktsz.-nek.¹⁶

A Bács-Kiskun megyei büntetés-végrehajtási intézetekben 1954-ben összesen 2909 elítélt volt. Kecskeméten volt a megyei börtön, amelynek a felügyelete alá tartozott öt járási börtön Kiskunfélegyházán, Kiskőrösön, Baján, Kiskunhalason és Bácsalmáson. A megye területén volt még az Állampusztai Munkahely Parancsnokság és a Kalocsai Országos Börtön is. 1956 júniusában a kecskeméti börtönben már csak 201 fő volt, augusztusban pedig a kalocsai börtönben 420 fő.¹⁷

Az elítéltek létszáma 1954 végén:

Kecskeméti Megyei Börtön	734 fő
Járási börtönök	314 fő
Állampusztai Munkahely Parancsnokság	1 165 fő

¹⁴ 36. f. 2. cs. 167. ó. e. Jelentés Bács-Kiskun megyében 1952-ben a baloldali elhajlásokkal kapcsolatban 1952. augusztus 23-25-ig lefolytatott vizsgálatról. Budapest, 1952. augusztus 28.

¹⁵ 36. f. 2. cs. 277. ó.e. Kuláklistára jogtalanul felvett személyek panaszügyei. K-Zs.

¹⁶ MNL-BKML-XXXV-36. f. 1. cs. 58. ó.e. Németh Lajos kulák ügye. Jelentés. Kecskemét, 1952. június 18.

¹⁷ MNL-BKML-XXXV-36. f. 2. cs. 200. ó.e. 336-53/7-1956. Kalocsa, 1956. szeptember 2.

A megtorlás Bács-Kiskun megyében

Bevezetés

Az 1956-os forradalom és szabadságharc célja, valamint az események láncolata Budapesten és vidéken azonos volt. A Bács-Kiskun megyei események, mint vidéken általában, néhány napos fáziskéséssel indultak meg a fővároshoz képest. A megyei vezetés talán reménykedett is, hogy nem kerül sor a fővárosihoz hasonló eseményekre, ugyanakkor intenzíven készült az esetleges megmozdulások megakadályozására. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a kommunista hatalom nem képes rövid időn belül úrrá lenni a fővárosban zajló elemi erejű felkelésen, az ország minden területén megkezdődtek a felvonulások és a tüntetések. Bács-Kiskun megyében a kommunista vezetők katonai eszközökkel igyekeztek gátat vetni a forradalom kibontakozásának. A sztálinista hatalom rövid, de annál kíméletlenebb harcban október 28-ára győzött a megyeszékhelyen. Ez a győzelem azonban csak pillanatokig volt teljes, ugyanis az országos politikai helyzet megváltozott, október 28-án Nagy Imre ártértékelt addigi álláspontját, és demokratikus nemzeti mozgalomként értékelte a forradalmat. Rohamosan épültek ki a demokratikusan létrejövő helyi forradalmi szervek is. A sztálinista hatalom Bács-Kiskun megyei képviselői két tűz közé kerültek. Az események menetében döntő volt, hogy a hadsereg felső irányítása kikerült a katonai megoldást erőszakolók kezéből, és a kommunista párt központi irányítása összeomlott. Ezek a folyamatok arra kényszerítették a megyei vezetést, hogy utat engedjenek a politikai kibontakozásnak. Bács-Kiskun megyében november 1-jére mindenütt győzött a forradalom. A következő néhány napban megindult a konszolidáció, és az élet hamarosan visszatért a normális kerékvágásba. Ezt a folyamatot törte meg a november 4-i szovjet támadás, amelynek több halálos áldozata is volt. A hatalmukat visszaszerző korábbi vezetők és a szovjetek azonnal a megtorlás eszközéhez nyúltak. A restaurálódó kommunista hatalomnak nem volt helyi tömegbázisa, csak a szovjet katonai erőre támaszkodhatott, ezért a párt újjászervezését és a saját fegyveres erő megeremtését tekintették fő feladatuknak. A megszállókkal és kiszolgálóikkal szembeni ellenállás fő erejévé a munkástanácsok váltak.

November 4-e után

Kecskeméten november 4-e után a megyei és a városi forradalmi bizottság beszüntette a tevékenységét. A szovjetek azonnal megkezdtek a letartóztatásokat. Őrizetbe vették a forradalmi katonai tanácsok fontosabb vezetőit, valamint a közigazgatási forradalmi szervezetek sok tagját is. Az elfogottakat az ÁVH Kossuth téri épületében gyűjtötték össze, majd november 9-én, valószínűleg a deportálás előkészületeként, Debrecenbe szállították, ám innen körülbelül két hét múlva hazaengedték őket. A zaklatások és a letartóztatások ellen a munkástanácsok igyekeztek fellépni. Természetesen kevés eszköz volt a kezükben, néhány esetben azonban sikerült elérniük egy-egy letartóztatott kiszabadítását.

Baján nem szűnt meg a nemzeti bizottság tevékenysége, jóllehet Kerek István járási párttitkár javasolta, hogy „likvidálják mindjárt az első napokban az ellenforradalmi társaságot”. A szovjetek egyébként már érkezésükkor hozták magukkal Nagy István munkásvezető letartóztatási parancsát, de a politikai helyzet ekkor még nem volt erre alkalmas.

Nagy jelentősége volt a széles tömegbázisra támaszkodó munkástanácsok szervezeti és strukturális önépítésének. Ennek a folyamatnak az eredményeként jöttek létre az üzemek

képviselőiből a városi munkástanácsok, majd kísérletet tettek a megyei munkástanács létrehozására is, amelyik azonban csak rövid ideig működött. A kommunista hatalom december közepére került abba a helyzetbe, hogy erőszakkal törje le a munkástanácsok politikai törekvéseit. Ezzel megakadályozta, hogy kettős hatalom jöjjön létre a megyében. A hatalom a fegyverekhez nyúlt, terrorral számolta fel a társadalom ellenállását Bács-Kiskun megyében is, a december 11–12-ei sztrájkokat és tüntetéseket a karhatalom és a szovjetek törték le.

*

A megtorlás kezdete

A Kádár-kormány és vidéki hívei számára a legfontosabb az volt, hogy minél előbb saját fegyveres erő álljon rendelkezésére. A karhatalom felett természetesen ismét a párt, az MSZMP megyei titkára rendelkezett. A megtorlás tulajdonképpen a szovjetek bevonulásával azonnal megkezdődött, hiszen a szovjetek Kecskeméten felszólítás nélkül tüzeltek a visszatérő ávósok által megjelölt épületekre, aminek több magyar katona és civil is áldozatául esett. Mindez a megfélemlítést szolgálta. A karhatalom Bács-Kiskunban november 8-án alakult meg a kormány és az Elnöki Tanács rendelete alapján. A megyei parancsnok először Szentkirályi Frigyes, a nemzetőrség Gyurkó által kinevezett korábbi parancsnoka, majd néhány nap múlva Homoki Imre alezredes lett, de Gyurkó és Sucin József is hamarosan visszatért. A pufajkás fegyveres csoportok azonban már közvetlenül a szovjet támadás után elkezdtek megalakulni és működni. A karhatalom országosan és Bács-Kiskun megyében december elejére, közepére került bevethető állapotba. Kecskeméten első akciójuk a december 11-ei és 12-ei tüntetések szétverése volt.

Hamarosan megkezdődtek a tömeges razziák is a megyében, amelyek a lakosság megfélemlítését és a bosszúállást szolgálták. Ekkoriban a megyében 328 razzia volt, és letartóztattak 3812 disszidálót, 322 szökött katonát, további 143 főt forradalmi tevékenységért, 153 főt izgatásért, 65 főt fegyverrejtegetésért és 622 főt „biztonsági okokból”.¹⁸ 1957. március 15-ig 479 embert tartóztattak le valamilyen forradalmi tevékenység miatt, és elfogtak 501 volt rabot.¹⁹

A megtorlás számokban

A megtorlás történetéhez tartozik, hogy decemberben, mikor a kormány ismét statáriumot hirdetett, a kecskeméti bírák nem akarták vállalni a statáriális eljárásokat, mivel olyan ingatagnak látták a Kádár-kormány helyzetét, hogy nem merték az érdekében álló ítéleteket meghozni. 1956. december 2-án a megyei bíróság memorandumot adott ki, amelyben követelték a büntetőbíráskodás feletti ügyészi felügyelet és a népi ülnöki rendszer megszüntetését, a bírói függetlenség és pártatlanság megteremtését, vagyis azt, hogy a bírának ne kelljen a pártba belépniük.²⁰ 1957. január közepétől vált rendszeressé az ítélkezés, de a büntetőbíráskodás megindulása után ingadozó és bizonytalankodó volt, az ítéletekben enyhe, liberális tendencia nyilvánult meg. Ez alatt azt kell érteni, hogy a tipikus vidéki forradalmi cselekményeket, a szovjet emlékművek ledöntését, a tanácsháza és a párthelyiségek elfoglalását, a helyi vezetők elleni fellépést a bíróság kezdetben magánlaksértésnek, vagyonrongálásnak és garázdaságnak minősítette. 1957 közepén a megyében öt bírót és hat

¹⁸ KAJÁRI Erzsébet (összeáll.): *Rendőrségi napi jelentések I., 1956. október 23–december 12.* Budapest, 1996, 60. p.

¹⁹ Uo. 61. p.

²⁰ BKMÖL XXV. 71. sz. n. A Bács-Kiskun Megyei Ügyészség 1957. április 13-án tartott hivatali értekezletének jegyzőkönyve. Szabó Sándor megyei ügyész beszámolója.

hivatali dolgozót eltávolítottak, illetve áthelyeztek,²¹ és az ügyészségnél is tisztogatást hajtottak végre, amelynek során két ügyészt és hat segédhivatali dolgozót váltottak le.²² Ezután a bíróságok lényegesen szigorodtak, a minősítésben és a büntetések mértékében egyaránt. 1957 közepétől megindult a tömeges bírósági megtorlás. A megyei levéltárban dr. Tóth Ágnes vezetésével folytatott kutatások 434 perre derítettek fényt, amelyeket a megtorlás során a megye lakosai ellen indítottak. Ezek összesen mintegy ezer embert érintettek. Tizenkét halálos ítélet született, melyek közül nyolcat végre is hajtottak, négy ember ellen távollétében hozták meg a legsúlyosabb ítéletet.²³ Öt életfogytiglani ítélet született, ebből kettő szintén a vádlott távollétében. Ők a forradalom leverése után külföldre távoztak.

A Kecskeméti Megyei Bíróság összesen öt halálos ítéletet hozott. Bobek Károlyt és dr. Szobonya Zoltánt dr. Lengyel Zoltán bíró, a bíróság alapszervezetének párttitkára ítélte halálra.²⁴

A szerzői jogokat az előadó-szerző gyakorolja.

²¹ BKMÖL XXXII. 10. 1. f. 12. cs. 15. ő. e.

²² BKMÖL XXV. 71. 1957. Ig. XX:5/21.

²³ ORBÁN Éva: *Üzenet a barikádról* című könyvében még két kecskeméti kivégzettet említ: Farkas Mihályt és Máty Erzsébetet. Valóban Kecskeméten végezték ki őket, de a gyulavári forradalmi eseményekben vettek részt. Francia Kiss Mihály nem vett részt a forradalomban. Teljesen véletlenül bukkantak rá a hatóságok. Büntetését 1919–1920-ban elkövetett tetteiért kapta. Esete mégis kapcsolódik a megtorlás történetéhez, ugyanis személyének propagandaértéke volt, melyet ki is használt a hatalom.

²⁴ Tóth Ágnes: Vádlottak, vádak, ítéletek Bács-Kiskun megyében 1956 után. In: Forrás, 38. évf. 2006/10. szám. 57-65. o.